

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Фізико-математичний факультет

Кафедра бізнес-економіки та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач аспірантури і докторантури

Триша ЧИСТЯКОВА

« 03 » вересня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПОШУКУ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

Спеціальність: С1 Економіка та міжнародні економічні відносини

Освітньо-наукова програма Економіка

Мова навчання українська

Погоджено науковою радою

Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

« 03 » вересня 2025 р.

Голова

Віталій

ОМЕЛЬЯНЕНКО,

д.е.н., проф.

Розробники:

Божкова В. В. доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування;

Кудріна О. Ю. доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування;

Ілляшенко Н.С. доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування;

Омельяненко В.А. доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування;

Сигида Л. О. кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування;

Омельяненко О.М. доктор філософії, старший викладач кафедри бізнес-економіки та адміністрування.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри _____ д.е.н., проф. Божкова В.В.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Доктор філософії	Обов’язкова, цикл професійної підготовки	
		Рік підготовки:	
		2-й	2-й
		Семестр	
4-й		4-й	
Лекції			
0 год.		0 год.	
Практичні, семінарські			
0 год.		0 год.	
Індивідуальні			
30 год.		10 год.	
Самостійна робота			
60 год.		80 год.	
Консультації:			
0 год.		0 год.	
Загальна кількість годин - 90			Вид контролю: залік

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Методологія наукового пошуку здобувача освіти» є складовою частиною циклу професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня «доктор філософії» до професійної діяльності в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Метою викладання навчальної дисципліни «Методологія наукового пошуку здобувача освіти» є формування у аспірантів навичок використання та розвитку творчого потенціалу, активізації здібностей до наукової та науково-педагогічної діяльності.

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Методологія наукового пошуку здобувача освіти» забезпечує оволодіння такими інтегральною, загальними та спеціальними (фаховими) компетентностями відповідно до освітньо-наукової програми «Економіка»:

ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері економіки, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК05. Здатність розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.

СК03. Здатність використовувати сучасні методології, методи та інструменти емпіричних і теоретичних досліджень у сфері економіки, методи комп'ютерного моделювання, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та науково-педагогічній діяльності.

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Методологія наукового пошуку здобувача освіти» базується на засадах інтеграції теоретичних та практичних знань із дисциплін, що вивчалися раніше, як-от: «Методологія системного

підходу та бізнес-аналізу інформації», «Економіка та менеджмент знань» та інші.

3. Результати навчання за дисципліною

Результати навчання за дисципліною «Методологія наукового пошуку здобувача освіти» передбачають такі освітні і професійні компетентності, що включають: готовність до роботи з науково-дослідницькими документами; здатність до засвоєння нормативно-правової бази проведення наукових та науково-дослідних робіт в Україні; впровадження наукових розробок; готовність до застосовування набутих знань у професійній діяльності; здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору; володіння практичними способами пошуку наукової та професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, мережових технологій, баз даних і знань; володіння дослідницькими навичками щодо вивчення актуальних проблем економіки.

ПРН 1	Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.
ПРН 2	Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації.
ПРН 3	Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.
ПРН 8	Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямків, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень аспіранта
А 90 – 100 Відмінно	Аспірант володіє теоретичними знаннями з курсу, досконало знає практичний матеріал (вільно ним оперує, грамотно застосовує); вміє використовувати набуті знання та вміння у практичній діяльності; викладає теоретичний матеріал логічно, послідовно й переконливо; грамотно оперує понятійно-термінологічним апаратом.

В 82 – 89 Добре	Аспірант виявляє повні, систематичні знання із дисципліни, має здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Швидко опрацьовує та засвоює матеріал, оперує понятійно-термінологічним апаратом. Але разом із тим допускає неточності, робить незначні помилки.
С 74 – 81 Добре	Аспірант виявляє повні знання із дисципліни, має здатність до самостійного оновлення знань. Демонструє певні навички та уміння під час практичних занять, але професійно комплекс знань використовує обмежено (допускає певні помилки та неточності тощо).
Д 64 – 73 Задовільно	Аспірант виявляє знання основного матеріалу, має обізнаність з літературою, намагається аналізувати праці і концепції, робити висновки, але при цьому допускає грубі помилки і не може переконливо викласти матеріал щодо заданої теми.
Е 60 – 63 Задовільно	Аспірант виявляє знання основного навчального матеріалу в обсязі, задовільному для подальшої фахової діяльності. Практична підготовка загалом відповідає вимогам, аспірант демонструє певні навички, але форма виступу нестабільна, є помітні погрішності методологічного характеру.
Ф 35 – 59 Не задовільно	Аспірант не впевнений у своїх відповідях. Не розуміє основної сутності завдання, не може зробити висновки й узагальнення. Виступ невиразний та непереконливий.
FX 1 – 34 Не задовільно	Недбалість аспіранта щодо власної підготовки. Не має впевнених знань з курсу. Не демонструє належної форми публічного виступу та необхідних практичних навичок.

Розподіл балів

Поточний контроль															Разом	Сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14	T 15		100
Поточний контроль															45	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		
Контроль самостійної роботи																
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3		

Т 1, Т 2 ... Т 4 – теми

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Залік, презентації результатів виконаних завдань та наукових досліджень.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Основні положення методології наукового пошуку

Вступ. Методологія наукового пізнання. Принципи та методи наукового пізнання. Рівні методів наукових досліджень.

Тема 2. Багаторівневність та системність сучасної наукової методології

Загальні поняття процесу пізнання. Рівні наукового пізнання, їх взаємозв'язок.

Система методів наукового пізнання. Світоглядно-наукові методи філософського рівня.

Науково-технічний потенціал України. Організація науково-дослідної діяльності в Україні. Організаційно-функціональна трансформація науково-технічного потенціалу. Міжнародна науково-технічна співпраця України.

Тема 3. Наукове мислення та наукові дослідження

Місце теорії в наукових дослідженнях. Сутність та особливості наукового мислення. Стиль наукового мислення. Управління знаннями. Інтелектуальний капітал. Проблеми формування наукового мислення. Проблемні ситуації в межах наукового дослідження.

Тема 4. Системний підхід, його місце та роль у науковому пізнанні. Поняття системи та її властивості

Системний підхід. Сутність системного аналізу та його предмет.

Поняття системи та її властивості. Класифікація систем. Зв'язки (потоки). Види зв'язків. Структура системи.

Сутність методу моделювання у економічному дослідженні. Основні функції та етапи побудови моделей систем. Класифікація моделей.

Тема 5. Загальнонаукові методи дослідження: прикладні аспекти

Основні групи загальних методів. Логічні закони та правила. Правила

аргументації.

Тема 6. Спеціальні методи дослідження: прикладні аспекти

Особливості та прикладні аспекти: емпіричних методів, загальнологічних методів і прийомів, евристичних методів наукового пізнання, спеціальних методів наукових досліджень.

Тема 7. Застосування спеціальних методів у економічних дослідженнях

Методи збору та узагальнення інформації. Методи спостереження та збору даних. Методи вибіркового спостереження. Методи групування. Таблично-графічні методи. Методи аналізу. Методи інформаційно-логічного аналізу. Методи стохастичного (кореляційного) факторного аналізу. Методи прогнозування. Методи моделювання. Програмно-цільовий метод. Евристичні методи.

Тема 8. Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень

Класичні методологічні підходи у наукових дослідженнях. Особливості некласичних (сучасних) методологічних підходів.

Тема 9. Логіка процесу наукового дослідження

Наукове дослідження: сутність та загальні вимоги. Логіка наукового дослідження.

Тема 10. Винахідництво та раціоналізаторство

Винахідництво та розвиток наукової творчості. Відкриття та винаходи. Раціоналізаторські пропозиції.

Тема 11. Об'єкти прав інтелектуальної власності

Чинні вимоги до об'єктів прав інтелектуальної власності. Державна реєстрація авторського права на науковий твір.

Тема 12. Види та особливості викладу результатів наукових досліджень

Зміст та особливості викладу результатів наукової та інноваційної діяльності.

Впровадження результатів наукової та інноваційної діяльності.

Тема 13. Наукові колективи та школи як особливі структури в науці

Науковий колектив та організація його роботи. Принципи створення та роботи наукового колективу. Особливості управління конфліктами в науковому колективі.

Наукова школа: сутність та ознаки. Роль особистості вченого в науці.

Тема 14. Особливості розумової праці вченого

Особистість вченого. Формування вченого як особистості. Етика наукових досліджень. Проблема свободи та відповідальності вченого. Професійний етос науковця в сучасній Україні. Виховання творчих здібностей. Основні психологічні риси діяльності вчених. Особливості розумової праці.

Тема 15. Оформлення дисертаційної роботи

Структура дисертаційної роботи. Чинні вимоги до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня Доктор філософії за спеціальністю 051 Економіка.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі					
		Лекції	Практ.з.	Індивід.з.	Конс.		Самост.р	Лекції	Практ.з.	Індивід.з.	Конс.	Самост. р.
Тема 1. Основні положення методології наукового пошуку	6			2		4	6			2		4
Тема 2. Багаторівневість та системність сучасної наукової методології	6			2		4	6					6
Тема 3. Наукове мислення та наукові дослідження	6			2		4	6					6
Тема 4. Системний підхід, його місце та роль у науковому пізнанні. Поняття системи та її властивості	6			2		4	6			2		4
Тема 5. Загальнонаукові методи дослідження: прикладні аспекти	6			2		4	6					6
Тема 6. Спеціальні методи дослідження: прикладні аспекти	6			2		4	6					6
Тема 7. Застосування спеціальних методів у економічних дослідженнях	6			2		4	6			2		4
Тема 8. Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень	6			2		4	6					6
Тема 9. Логіка процесу наукового дослідження	6			2		4	6					6
Тема 10. Винахідництво та раціоналізаторство	6			2		4	6			2		4
Тема 11. Об’єкти прав інтелектуальної власності	6			2		4	6					6
Тема 12. Види та особливості викладу результатів наукових досліджень	6			2		4	6					6
Тема 13. Наукові колективи та школи як особливі структури в науці	6			2		4	6			2		4
Тема 14. Особливості розумової праці вченого	6			2		4	6					6
Тема 15. Оформлення дисертаційної роботи	6			2		4	6					6
Усього годин	90			30		60	90			10		80

6.3 Теми індивідуальних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Основні положення методології наукового пошуку	2	2
2	Багаторівневність та системність сучасної наукової методології	2	
3	Наукове мислення та наукові дослідження	2	
4	Системний підхід, його місце та роль у науковому пізнанні. Поняття системи та її властивості	2	2
5	Загальнонаукові методи дослідження: прикладні аспекти	2	
6	Спеціальні методи дослідження: прикладні аспекти	2	
7	Застосування спеціальних методів у економічних дослідженнях	2	2
8	Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень	2	
9	Логіка процесу наукового дослідження	2	
10	Винахідництво та раціоналізаторство	2	2
11	Об'єкти прав інтелектуальної власності	2	
12	Види та особливості викладу результатів наукових досліджень	2	
13	Наукові колективи та школи як особливі структури в науці	2	2
14	Особливості розумової праці вченого	2	2
15	Оформлення дисертаційної роботи	2	
Разом		30	10

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Основні положення методології наукового пошуку	4	4
2	Багаторівневність та системність сучасної наукової методології	4	6
3	Наукове мислення та наукові дослідження	4	6
4	Системний підхід, його місце та роль у науковому пізнанні. Поняття системи та її властивості	4	4
5	Загальнонаукові методи дослідження: прикладні аспекти	4	6
6	Спеціальні методи дослідження: прикладні аспекти	4	6
7	Застосування спеціальних методів у	4	4

	економічних дослідженнях		
8	Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень	4	6
9	Логіка процесу наукового дослідження	4	6
10	Винахідництво та раціоналізаторство	4	4
11	Об'єкти прав інтелектуальної власності	4	6
12	Види та особливості викладу результатів наукових досліджень	4	6
13	Наукові колективи та школи як особливі структури в науці	4	4
14	Особливості розумової праці вченого	4	6
15	Оформлення дисертаційної роботи	4	6
Разом		60	80

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень. [текст] : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.
2. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб.. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Галян О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. видання. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків : Право. 2019. 368 с.
5. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
6. Мороховець Г.Ю. Методологія наукового пошуку. Вступний курс: навч. посіб. / Г.Ю. Мороховець, Ю.В. Лисанець, І.П. Кайдашев. Полтава: 2023. 229 с.
7. Конспект лекцій з курсу «Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» для здобувачів наукового ступеня доктора філософії (2019). І. Я. Омецінська (укл.). Тернопіль: ТНЕУ.

Додаткові:

8. Бистрицька А. К. Основи наукових досліджень : конспект лекцій (2012) Харків. 75 с.
9. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / В. М. Михайлов [та ін.]. Х. : ХДУХТ, 2014. 220 с.
10. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів (2010). За ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури. 352 с.

11. Самсонов В.В., Сільвестров А.М., Тачиніна О.М. Методологія наукових досліджень та приклади її використання: Навч. посібник. К.: НУХТ, 2022. 385 с.
12. Тулайден В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Ужгород. 2017. 105 с.
13. Юринець В. Є. (2011) Методологія наукових досліджень : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 178 с.

1. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

Ноутбук або ПК з відповідним програмним забезпеченням.
Мультимедійна аудиторія.